

Ramon Barnils entrevista Joan de Sagarra

Josep M. de Sagarra vist pel seu fill

París, el teatre, una època i una família que, en paraules de Joan de Sagarra, "eren un altre món".

Vaig començar a parlar llarg amb Joan de Sagarra devia ser cap a la meitat dels anys seixanta. Fa unes setmanes, a les dues, vaig anar a casa seva, al passeig de Sant Joan de Barcelona, a parlar-hi per encàrrec d'aquest setmanari. Vam dinar i després vam prendre el cafè i no gaire més d'una copa, i se'ns van fer ben bé les nou del vespre.

"A l'Ortega y Gasset, que al Madrid dels anys quaranta deia allò tan sentit de '¿Com va tot, a més de malament?', una vegada el meu pare li va demanar una fotografia per a la meua mare, dedicada. '¿Com es diu?', va preguntar Ortega, 'Mercedes', va dir el meu pare. '¿Que és estrangera?', va interessar-se Ortega, que no es creia que una barcelonina el llegís."

(L'excusa per a aquestes notes és la segona edició de *Sagarra vist pels seus íntims*, de Lluís Permanyer, que ha tret La Campana, l'editorial de Bel (Bell=Campana) Martí i Josep Maria Espinàs.)

"Del meu pare n'hi ha una biografia, de l'Espinàs, a l'Editorial Alcides, ja fa anys (1962). És molt ben feta. Deu ser per això que ara ha volgut a la seva editorial el llibre, esplèndid, d'en Permanyer. A la mateixa col·lecció, que es deia Biografies Populars, hi havia un *Kubala*, de l'Ibàñez Escofet, un *Charlie Rivel* d'en Sebastià Gasch. Va sortir que el meu pare ja era mort, va morir el 1961. Havia nascut el 1894."

"¿N'has sentit parlar mai, de Melcior Font? Va ser el primer biògraf del meu pare: *Josep M. de Sagarra* (Llibreria Catalònia, 1934). El vaig conèixer a París, el 1947. Havia estat al Departament de Cultura de la Generalitat republicana, i allà el va conèixer la meua mare, que també hi treballava. De tota aquella gent, un cop acabada la guerra i passats uns anys, alguns van anar a parar a *Destino*. A *Destino* hi havia en Josep Pla. No eren gaire amics, en Pla i el meu pare. Alguns diuen

que és perquè el meu pare, que havia ajudat els aliats durant la Segona Guerra Mundial, no encaixava amb Josep Pla, que havia espilat per a Franco, durant la guerra d'aquí. No és veritat. El que va passar és que en Pla no va pair les *Memòries* del meu pare: el primer prosista hauria de ser ell. El millor. I a més hi havia una altra cosa: el meu pare havia ajudat en Pla quan aquest començava, i aquestes coses es paguen."

"En Tarradellas volia que en Pla i el meu pare fossin amics. De fet el meu pare se'n va anar de *Destino* perquè aquesta publicació es va posar decididament al costat de Pla en allò de qui era el millor prosista: 'Pla, la millor ploma de la casa, de *Destino*, i el millor prosista de la llengua catalana', deien cada dos per tres. Era un món tancat i resclosit, tronat, arnat. El món de la cultureta, vaja."

(A la paret del menjador hi ha un dibuix de Quim Borralleras, fet per Manuel Humbert. Un dibuix molt bonic.)

"En Quim Borralleras estava sol i per Cap d'Any venia a casa nostra a dinar, cada any, i m'agrada veure'l mentre dino. Eren dos móns. Però això era general, no pas només de *Destino*. Una vegada el meu pare, per parlar bé del gran Carles Riba, va dir, a les *Memòries*, que a aquest li corresponia un bastó de mariscal. En Riba es va enfadar moltíssim; ho va interpretar com una metàfora ofensiva, perquè era molt petit d'estatura. De la rivalitat, de l'enemistat Riba-Sagarra, se n'ha parlat molt. Jo tot el que te'n puc dir és que recordo el meu pare a Blanes, plorós, literalment amb llàgrimes als ulls, dient-me que se n'anava a l'enterrament de Riba."

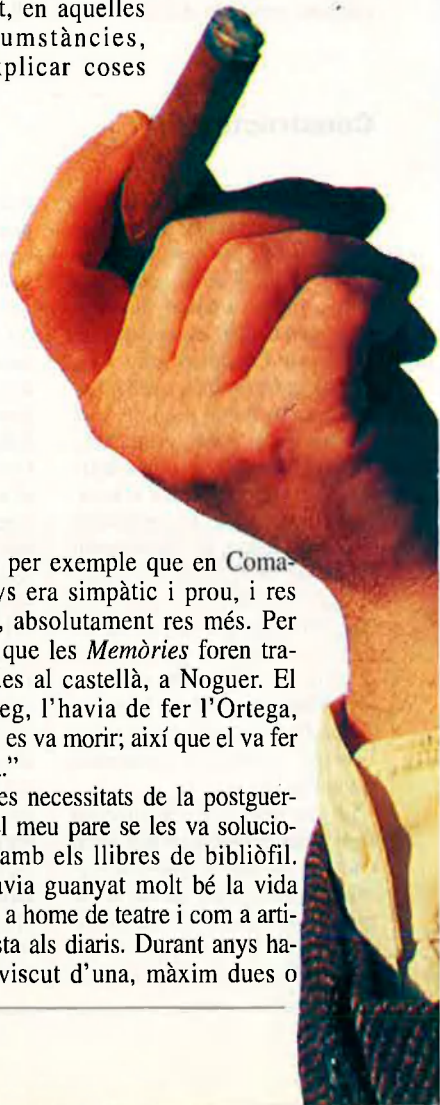
"Aquesta mena de cosetes, aquesta xafarderia elevada a categoria de veritat ineludible... A la biografia de Montherlant s'explica tot el que aquest va fer, sense deixar-ne detall, per ofensiu que pugui semblar. Igualment passa a la de Céline, i a França els continuen considerant grans escriptors, que una cosa no

treu l'altra. Aquí, sí: un món resclosit, reduït: la cultureta..."

"Les *Memòries* del meu pare s'acaben al 1918, i no les continua. El meu pare no va escriure ni una ratlla que no fos per a publicar, és a dir ni una ratlla que no fos pagada. Moltes vegades ho deia, això, que escrivia per guanyar-s'hi la vida, i que, si no li calgués, no escriuria. A més a més, foren publicades el 1954, que no hi havia possibilitat política de continuar-les. No parlo de la censura de la dictadura, que hi era, sinó que el meu pare no considerava convenient, en aquelles circumstàncies, d'explicar coses

com per exemple que en Comanys era simpàtic i prou, i res més, absolutament res més. Per cert que les *Memòries* foren traduïdes al castellà, a Noguer. El pròleg, l'havia de fer l'Ortega, però es va morir; així que el va fer Cela."

"Les necessitats de la postguerra, el meu pare se les va solucionar amb els llibres de bibliòfil. S'havia guanyat molt bé la vida com a home de teatre i com a articulista als diaris. Durant anys havia viscut d'una, màxim dues o

tres comèdies l'any, i prou. Bé, com que no es podia publicar en català es dedicà als llibres de bibliòfil, que subvencionava en Cambó. Li va subvencionar, durant anys, la *Divina Comèdia*.

I Fèlix Millet li va subvencionar quasi tot Shakespeare. La cosa era aquesta: guanyar-se la vida i no de qualsevol manera. A part, Shakespeare servia per a donar-nos una tradició teatral que no teníem. ¿Guimerà? ¿Iglésias? Eren poc, per a tota una literatura com la catalana, que presumeix de més. Shakespeare era la tradició de teatre que no hem tingut.”

“Volia viure bé, el meu pare; si podia, com abans. Va estrenar un grapat d'obres al Romea. Si l'obra anava bé, comprava un parell de vestits a 'Santa Eulàlia' i ens n'anàvem de vacances, i si no, a jugar al barri.

“El 1963 es va parlar de reeditar *Vida privada*. Fraga, que era el ministre d'Informació del Règim, va dir que ni parlar-ne. Llavors jo vaig escriure el text d'una carta, que va signar la meua mare i que vam enviar al ministre, i va dir que sí.”

“No les penso explicar, jo, totes aquestes coses. Vull dir que no faré una continuació de les memòries del meu pare. Era un món, el del meu pare; jo sóc de tot un altre món. Pensa que ell i jo ens dúiem quaranta-cinc anys. Podia ser el meu avi. Amb la mare me'n portava trenta, i ells dos quinze. La meua mare es va morir el 1988, vint-i-set anys després del meu pare.”

“A més a més no pretenc fer carrera d'escriptor, d'escriptor de novel·les,

obres de teatre.. Vaig començar, ara farà trenta anys, al *Ciero*, escrivint-hi articles de teatre, el divendres. Hi havia en Martí Ferreras, el Rodríguez Méndez, l'Enrique Sordo. Jo acabava d'arribar de París, amb tota la cara i sense més ni més em vaig presentar al subdirector, que es deia Hernández Pardos, i al cap de dos dies vaig veure que em publicaven l'article: 400 pessetes. També hi havia el Manegat, el Julio Mengat. A mi no m'havia passat mai pel cap d'escriure, tu diràs, amb el m e u

pare: no m'havia passat mai pel cap de dedicar-me al periodisme. Si vaig anar al *Ciero* era per tenir una mica d'*argent de poche*, res més.”

“Vaig descobrir el món als nou anys, a París, el 1947. El meu pare i la meua mare se n'hi havien anat, amb ganes de quedar-s'hi i no solament de fugir d'aquí i dels anys que s'acostaven un cop quedava clar que, ni havent guanyat la guerra els aliats, Franco no s'acabaria. A París hi vaig sentir cantar l'Edith Piaf i vaig veure el *Britannicus* de Racine, a la Comédie, amb Jean Marais. ¿Què vols?

Em duien al Café de Flore, jo anava amb pantalons curts i hi prenia taronjada. Giacometti, l'escultor, em donava patates fregides, *frites*. Qui vulguis: Sartre, Soupault, Prévert...

“Els meus pares van decidir tornar... i em van dur als jesuïtes, al col·legi dels jesuïtes de Sarrià. A Sant Ignasi, això mateix. Imagina't.”

(Remembrances. Joan de Sagarra als catorze anys vestit de futbolista, unes cames peludes de pèl roig. Qui és, aquell de les cames vermelles? El Sagarra, el fill del poeta. Tres anys després el

mateix vestit de 'conquistador' per a una obra de teatre clàssic espanyol, al claustre de la dreta del col·legi, però ell diu que és impossible.)

"A casa hi havia discos de cançó francesa, que compràvem al Manhattan, a tres-centes i dues-centes cinquanta pessetes. Quan feia segon de Dret vaig conèixer en Xavier Coma, que amb un altre noi que es deia Enric Vázquez van fer un programa de jazz a Ràdio Nacional. El programa es deia *Jazz selecció*; devia ser el 57 o el 58."

"D'aquí, en va sortir una cosa a l'Ate-neu. El meu pare n'era bibliotecari, hi vam fer un cicle de conferències amb il·lustracions musicals. Jazz i cançó francesa. Per cert que l'Espinàs n'hi va fer una sobre Brassens. La meua era sobre Yves Montand, que s'acaba de morir. La duia molt ben preparada. I ja em tens allà, amb el meu pare a primera fila. 'Ara el fotré', vaig pensar. Em va sortir molt brillant. Entre les il·lustracions musicals els vaig posar *Le chant des partisans*, aquella que fa:

*Montez de la mine,
descendez des collines,
camarades.
Sortez de la paille
le fusil, la mitraille,
les grenades...*

"En acabat, l'Espinàs va felicitar el meu pare, 'per la part que li toca'. I uns dies després en un còctel al consolat francès. El cònsol també va felicitar el meu pare; li queia la bava. 'Aquest (era dir jo) no sé cap on tirarà, però serà algú, va dir. Ha.'"

"Jo volia estudiar a l'Escola Diplomàtica. Per fugir del país i del meu pare. Jo sentia pànic, davant el meu pare. Adoració i pànic a la vegada. Va morir quan jo tenia vint-i-dos anys. No vam tenir mai cap enfrontament, em feia massa respecte".

"Quan vaig començar a escriure 'El día de siempre', articles diaris a *Tele/exprés*, a final dels seixanta, tenia al cap *L'aperitiu*, els articles que el meu pare havia escrit abans de la guerra, al *Mirador*. Volia adaptar allò. Els articles s'han de fer llegir, i ja està. Ni homilia ni sermó laic. Després vaig derivar cap als gustos personals, cap al meu món personal, però al principi era això: adaptar *L'aperitiu*. És que als anys trenta Barcelona no era tan lluny de París com als seixanta; ni com ara, ¿què t'haig de dir? El meu pare seguia Valéry-Larbaud, i a París hi triomfaven Maurice Chevalier i Joséphine Baker, que ell va fer venir a Barcelona, al Paral·lel. Impossibile per a mi i per a

"El meu pare escrivia per guanyar-se la vida".

ARXIU

l'època. Jo tenia uns lectors molt més joves i molt més vells, el que hi feia era lligar, relacionar èpoques diverses. Pensa que a casa meua, jo de petit i de jovenet, tothom hi era. Parlant de gent gran, ara em ve pel cap en Just Cabot, que abans de la guerra havia posat un piset... ¡als seus llibres!

"No ho sé, coses: Jo als quinze anys havia llegit Céline a la Biblioteca de l'Ate-neu, que el tenien. També tenien *El Capital* de Marx, però no sabien que hi era. Aquest no me'l vaig llegir."

"Una vegada el meu pare va parlar bé de Carles Riba i aquest es va enfadar moltíssim".

"A casa van fer tot el que van poder perquè no m'assabentés del que havia estat el país abans; abans de la guerra. El meu pare em va fer coses com aquesta: em va dur a fer el batxillerat als jesuïtes. No va entendre que anar als jesuïtes als anys quaranta i cinquanta no significava el mateix que anar als jesuïtes quan ell, i tants de la família, hi havien anat."

(Remembrança: Josep Maria de Sagarra a la presidència de la Festa de les Dignitats, o proclamació solemne de les notes dels alumnes dels jesuïtes. Amb el capità general Juan Bautista Sánchez González, poc després mort a Puigcerdà en circumstàncies falsament sospitoses: era

monàrquic. El fill de Sánchez González anava al mateix col·legi de Sant Ignasi. Aquella festa, amenitzada per una banda militar. El poeta amb abric negre, barret fort, sabates envernissades i pantaló de cort.)"

"Aquest no té per què patir-ho, pensaven a casa. No em van donar educació catalanista. Vam tornar de París el 1948; m'hauria encantat que no haguéssim tornat. Però el meu pare tenia 53 anys, havia fugit d'aquí a París i de París aquí, cercant una popularitat que a París trobava a faltar."

"Jo també me n'hi vaig tornar, ja sol, a París, quan ell es va morir, el 1961, a 67 anys. La meua mare em va donar deu mil pessetes i em va dir que m'espavilés. Em vaig espavilar, em va costar molt, i al cap d'uns quants mesos, quan ja m'havia espavilat, la meua mare m'anuncia que per Nadal vindrà a veure'm, ve i es queda a París amb mi, a càrrec meu. La relació meua ha estat molt més forta amb la meua mare que no pas amb el meu pare. La meua mare és la dona amb la qual m'ho he passat més bé, i la que m'ha fet patir més. Allà a París jo tot just me n'anava sortint i ve ella i se m'instal·la allà, en una pensió prop de les Tulleries. Ah, però anàvem, ella i jo, als millors restaurants i al teatre i a les boïtes, i ballàvem tots dos i a ella li encantava que ens prenguessin per una parella irregular. Després havia fet el mateix amb el meu fill, alguna vegada. Era sensacional, i era molt fotut."

"Als quinze o setze anys em va deixar llegir els seus quaderns. Hi anotava coses seves de literatura, notes sobre el que ella llegia, Ortega, Salinas, Cernuda... i una

"La realació amb la meua mare era la clàssica d'amor--odi".

ARXIU

pila d'autors francesos. Ja t'he explicat allò de l'Ortega, de si era estrangera perquè el llegia."

"Per cert que els quaderns de la meua mare van estar a punt de costar-me l'expulsió dels jesuïtes: me'ls van pescar i no els agradava gens la classe de lectures i d'opinions que hi havia anotades. La contradicció entre l'ambient del col·legi i l'ambient de casa. No ho van fer: 'el teu pare s'enfadaria amb la Companyia', em van dir."

"La relació amb la meua mare, ja es deu notar, era la clàssica d'amor-odi. No era una *bas bleu*, una diletant de la literatura i dels escriptors. Dispensa'm, era tot el contrari. Fa uns dies em va telefonar l'Àlex Susanna que treballava els poemes de *La rosa de cristall*, del meu pare, i em va dir que hi havia trobat un erotisme enllà del de Salvat-Papasseit. D'aquestes poemes n'hi ha algun de datat a Canàries, l'any 33. S'ha parlat d'una aventura del meu pare i una mulata a propòsit d'aquests poemes. Sí home, una mulata: era la meua mare, que era blanca i rosada i d'Olot."

"Es van conèixer el 1931 i del 32 endavant duïen vida de la que en deien marital. No es van casar fins esclatada la guerra, el 1936, a París. De tots dos la forta era ella. Ella indicava, li donava camins, l'empenyia, l'esbronzava. La meua mare li deia 'això val i això no val', del que ell escrivia, i que ens llegia a tots dos. Fixa't: quan el meu pare es va morir la meua mare se les va emprendre amb Lawrence Durrell, i es van escriure durant un temps. L'actitud d'ella envers

Durrell volia ser de complicitat. Les cartes de Durrell són simpàtiques i afectuoses i prou. N'hi ha sis o set, de cartes de Durrell a la meua mare. Vaig ser jo qui li va fer llegir *Justine*."

"La mare havia treballat a la Conselleria de Cultura de la Generalitat, amb en Ventura Gassol. Hi havia també la Cèlia Sunyol, el Melcior Font, el Sebastià Juan Arbó que n'estava enamorat i em sembla que n'hi va estar sempre; un cop mort el pare li enviava els seus llibres amb llar-

"Si l'obra anava bé es comprava un parell de trajes i ens anàvem de vacances".

gues dedicatòries. La mare tenia 23 o 24 anys i com t'he dit, venia d'Olot. El seu pare era l'escultor Devesa, d'Olot, que va fer o acabar la geganta d'Olot, molt bonica."

(Remembrança. Amb el Joan un cap de setmana de muntanya remenant llibres a la llibreria El Drac, d'Olot, al capdavant del Passeig d'en Blay i davant l'església de Sant Esteve. Fulleja un llibre i me n'ensenya unes planes: hi ha la fotografia d'uns gegants d'Olot i el nom de l'escultor olotí Ceslestí Devesa. El va comprar per a la seva mare.)

"En comparació amb les noies de Barcelona sabia moltes coses que el meu pa-

re, tot i ser de Barcelona, també sabia; sabia els noms dels ocells i dels arbres, el meu pare té un llibre sobre els ocells, *Els ocells amics*, que va editar la Mancomunitat per a la canalla. Hi van caure tots dos de quatre potes, ell per ella i ella per ell. Per ells, de l'any 1936 al 1939 va ser l'època més feliç de la seva vida: París, les Mars del Sud (*La ruta blava*), el naixement del fill..."

"Fixa-t'hi: ¿On es devien conèixer, Jordi Pujol i Marta Ferrussola? ¿En una xocolateria, en una missa de dotze, en una excursió? Jo ho entenc i ho comprenc i ho respecto del tot, però és un altre món, no és el món dels meus pares; no pot ser el meu món, ni el del meu fill, que és casat amb una polonesa, que es passa mig any a Polònia i mig any aquí. I tradueix teatre, com el seu avi, per anar tirant..."

"El meu pare tenia la seva manera, que sempre va ser la mateixa. Sempre igual. En tornar a Barcelona el 48 va decidir de fer com abans de la guerra. Aperitiu dos cops al dia i sopar molt sovint fora de casa, al restaurant. 'Telefona a la minyona i digues-li que no hi anirem a sopar'. Eren anys durs. Però, mira, és la diferència. A París, durant la guerra, la nostra, una vegada van anar a visitar els meus pares el matrimoni Carles Riba-Clementina Arderiu i s'hi van quedar a sopar. La meua mare es va excusar perquè no disposava de coberts de postres. Clementina va replicar amb convicció: 'Nosaltres no n'hem tinguts mai'."

"Jo sóc fill de París. Quan m'hi estava, estudiant a la Sorbona, en Tarradellas em va ajudar molt, l'amistat era de família: ell, per exemple, va pagar les despeses de la clínica -la millor, és clar- quan vaig nàixer jo. Una vegada em va dur a sopar. Jo vaig demanar una truita *aux amandes* i un entrecot. En Tarradellas, amanida i truita. I em va preguntar: 'Tu, Joan, sempre ho fas, això de demanar dos plats?' Al Tarradellas també li agradava molt, la meua mare. Quan parlava de mi, deia sempre que era fill del Josep Maria i de la Mercè, no deia mai del Josep Maria i prou."

(Remembrança. Abans que Tarradellas mateix sabés que tornaria a Catalunya, Sagarra em va dir d'anar-lo a veure, diverses vegades. Quan arribàvem, Tarradellas tenia l'excusa ideal per a prendre un aperitiu, potser campari amb tònica, i repetia, sense admetre la rèplica apuntada de la seva esposa, Antonieta. En un dels viatges, abans d'anar a l'hotel, a Tours, Joan va decidir d'anar a avisar Tarradellas que ja érem allí. Tarradellas: 'Vosal-

tres heu vingut a fer maleses i si us n'aneu a Tours ens veurem poc. Antonieta, prepara'ls l'habitació.' I a nosaltres: 'En aquesta habitació, ahir a la nit hi va dormir en Pujol. Hi ha dos llits; no us diré en quin.'

"Un cop de tornada aquí, el 64, la meva mare s'ho passava fotut. Alguna vegada es venia algun quadre, el duia a la galeria dels Maragall i li'n donaven tres pessetes. I gràcies, no en dic res. Tarradellas, quan ja era aquí, l'any setanta-set, la meva mare cobrava deu o dotze mil pessetes del Montepío d'Autors i del pis ja en pagava tres mil. Jo era casat amb la Paulina i prou feina teníem. Hi va intervenir un altre cop el Tarradellas, que li va fer arreglar els papers conforme havia estat funcionària de la Generalitat, així que ja va poder viure una mica millor. Anys després un productor català li telefona per fer *Vida privada*, i ho engegarem. El co-guionista va ser Joan Marsé, i els diàlegs van ser supervistats per Jaime Gil de Biedma. Van acabar fent-la TVE i la RAI italiana. TV3 no va voler entrar en el negoci. Els drets d'aquesta producció per a la televisió li van anar molt bé, a la meva mare. Li van permetre de morir sense estretors. Va morir el 1988, als setanta-nou anys."

"Als últims anys es passava les hores llegint Stendhal i Proust."

"La meva mare odiava el barri, que era el de la plaça de la Bonanova, una plaça que havia vist com anaven canviant en aquells anys de la postguerra i de l'estraperlo. Jo també el vaig acabar odiant, el barri, on vàrem anar a viure, el 41, en tornar de França a la casa del passeig de Sant Gervasi on la meva mare va viure fins que es va morir, i on va morir el meu pare."

"El meu millor record del barri és de quan era menut: hi havia gitanos i cavalls pel passeig de la Bonanova, i vinyes al Tibidabo.

L'església era cremada i hi havia un quiosc de diaris al bell mig de la plaça. Els anys setanta i vuitanta el diari que més s'hi venia era *El Alcázar*.

"Joan Fuster va decidir que s'havia d'editar, de fet reeditar, una col·lecció d'articles del meu pare, i ho va fer: *Cafè, copa i puro*. Llavors van començar alguns, pocs, a parlar bé de la literatura del meu pare, dels seus articles."

"Ja als anys quaranta s'havia publicat del meu pare *L'aperitiu*, un altre recull d'articles, però en edició d'estranyis, perquè duia la data de 1937. I Marià Marnet, a l'Editorial Juventud, hi va publi-

car, també als anys quaranta, *El camino azul*, que era de fet *La ruta blava*, en castellà, i que en original no es va poder publicar fins més tard, ja mort el meu pare."

"I ara torna a sortir la Mercè, la meva mare. El meu pare va escriure *La fortuna de Sílvia* (1948), que és una de les seves millors obres de teatre, potser la millor del meu pare de després de la guerra. Doncs bé, els personatges i el cos de l'obra són de la meva mare. Perquè el teatre del meu pare, que era plàstic, i el vers el feia sonar bé, no és un teatre ac-

"Jo volia estudiar diplomàcia per fugir del país i del meu pare".

tual. És el teatre que correspondria al teatre català del segle XVIII i que no s'hi va poder fer. Va anar bé per al país, per a fer país: hi surten Solsona i Ripoll, i la pubilla i l'hereu, i el seu català és molt llaminer i les situacions són còmiques i són tràgiques. Va arribar a molta gent. I es va fer agrair. Però no era actual. De les obres del meu pare, que són una cinquantena, en queden sis o set que haurien de ser de repertori, si aquí hi hagués un món cultural normal, corrent, com a qualsevol altre país passa, com hi ha a França a la Comèdia Francesa."

"Ell ja ho veia, i ho deia: 'Jo quedaré

"A casa van fer tot el possible perquè no m'assabentés del que havia estat el país abans de la guerra".

per quatre versos, no per autor dramàtic'. Dins els quatre versos hi ha, per posar un exemple, 'Vinyes verdes vora el mar', que passa d'una generació a l'altra com si res i sense que es noti. I després hi ha les seves *Memòries*, que el situen al costat del príncep de Lampedusa, i Ungaretti deia que la millor traducció de la *Divina Comèdia* en una llengua romànica, era la de Sagarra.

"De vegades se m'ha acudit de fer allò que en diuen carrera, i n'he feta quinze dies, i al que fa setze ja me n'he oblidat.

Hi ha alguna cosa que no em puc acabar de creure. M'agafa el *fou rire*, els veig amb la senyera i cantant *Els segadors* i no me'ls puc creure. Me l'estimo, aquest país, en tinc un concepte històric, geogràfic i poètic i és a través de la poesia del meu pare. Però res més: no hi tinc res a veure. L'únic paisatge que va ser meu, el del Port de la Selva dels anys quaranta, ja no existeix: l'han fet malbé, com tantes altres coses."

"Sóc francès. He nascut a París i em sento de cultura francesa. I per això quan surt aquí alguna cosa literària o artística, cultural, no se m'acut mai de comparar-la amb ningú ni res d'aquí, sinó que sense jo voler-ho, del que jo em sento per dins em surt de comparar-ho amb les coses literàries o artístiques de la cultura francesa i llavors diuen que m'ho carrego tot. El que faig és comparar-ho amb els resultats d'una cultura normal, instal·lada, i treure'n les conclusions."

"El 1994 hi ha el centenari del naixement del meu pare. En vull una nova edició, de la seva obra, nous bons pròlegs, amb notes, com cal: francesa. Ho dic a Edicions 62, al Castellet, i em diu que no interessa. N'he parlat amb una pila de gent, i no interessa. Edicions Proa (Enciclopèdia Catalana) en principi diuen que sí, i que me'n donaran resposta pel juliol o setembre -de l'any passat-: no me n'han dit ni ase ni bestia. De manera que he pensat d'escriure una carta al Jordi Pujol, que edita tantes revistes en paper *couché*, i li oferiré els meus drets perquè els destini als negres del Maresme, perquè aprenguin el català abans que no els fotin fora. Seria una obra social-lingüística, una més de les moltes que té la Generalitat."

"A mi em mouen la Pléiade francesa i les edicions semblants que fan els anglesos, els italians. Però tornem a allò que deia de les revistes de paper *couché* i dels negres del Maresme. Quan al 1978 era delegat de Cultura de l'Ajuntament, amb l'alcalde Socias Humbert, doncs llavors jo vaig fer comprar la Gran Enciclopèdia Catalana per a l'Ajuntament, que no hi era. Havent acabat amb l'Ajuntament, me'n vaig anar a França immediatament, i un cop allí, és clar, va sortir el volum amb la lletra essa, de Sagarra, i em van dir rebentaire. Devia ser per haver comprat l'Enciclopèdia."

"Ara el teatre em comença a avorrir. El cinema no tant. Hi vaig amb el Joan Marsé. A la tarda, caminant, xino-xano. Al Marsé, li agraden les pel·lícules de la sèrie B, cinema negre, i dels anys quaranta

“Sóc francès. He nascut a París i em sento de cultura francesa”.

CARME PUERTOLAS

americà, i la Gene Tierney. A mi també.”

“Això de l’Ajuntament. Jo vaig fer el primer article diari a *El dia de siempre*, a *Teleexpres*, el dia dos de novembre de 1968, i llavors un cada dia fins al 1978, també al *Ciero* i després al *Correu*, trenta articles al mes durant deu anys. Així que quan Socias em va dir d’anar a l’Ajuntament no m’ho vaig pensar ni cinc minuts, perquè a dues mil l’article eren 60.000 al mes, mentre que a l’ajuntament eren 134.000. ¡I cotxe amb xofer! Nomès al matí, perquè a la tarda el meu xofer feia el taxi. ¡Quins temps!”

(Remembraça: el Sagarra em fa anar a casa seva i me’l trobo al llit amb febre. Em diu d’anar amb ell a l’Ajuntament, la resposta és un no fulminant, impropri.)

“I de l’Ajuntament, que hi vaig estar poc, onze mesos, me’n vaig anar a París, que va ser quan allò de l’Enciclopèdia i del rebentaire. Vaig anar a París perquè hi torno sempre.”

“Després vaig tornar i escrivia un article a la setmana a *La Vanguardia*. Hi entro com a crític de teatre, a *La Vanguardia*, però també per a altres coses; però no hi estava de plantilla i amb l’Ibáñez Escofet, que llavors ja era a *La Vanguardia*, de subdirector, on va acabar, no m’hi entenia del tot. Així que me’n vaig anar a *El País*, amb la intenció de dignificar les pàgines de teatre. Com si fos *Le Monde*, *Il Corriere della*

Sera o el *Frankfurter Allgemeine*... ¡Santa innocència!”

“Tot això després d’haver estat el ‘niño bonito’ del *Teleexpres* i d’haver-me fet aquells anys una Barcelona a mida. Una Barcelona inventada; com totes, què es pensen.”

“Els personatges d’ara, de la Barcelona d’ara, no m’interessen, no em podria inventar una Barcelona, a partir d’aquests personatges. És gent que ja ha arribat on volia estar. Funcionaris. No em divertiria; llavors sí, que em divertia. I no són només els personatges, és també l’atmosfera, l’aire, l’ambient. Llavors em vaig esgotar, em vaig buidar; aquella Barcelona que em vaig inventar em va esgotar, em va buidar. La Barcelona de Maragall no em diu res, no m’excita; estic molt millor a casa.”

“I no vaig enlloc. De vegades surto amb el Marsé, que ha de caminar, i anem al cinema. O vaig a dinar amb el Terenci a Casa Leopoldo, que és el meu restaurant.”

“No haig d’explicar com acabàvem, aquells anys de *Teleexpres*, a les cinc del matí agafant un taxi i anant a la redacció a escriure el paper. Avui a les cinc de la matinada vas a qualsevol redacció de qualsevol diari i no hi ha ningú, ni la dona de fer feines. Avui són molt més intel·ligents, fins s’han fet llibres d’estil i tot. Ens fem grans –penso

en Martí Gòmez, en tu, Ramon— i això ens obliga a ser emprenyadors i torracollons. De tota manera això és l’únic que et fa continuar, perquè un paper no et surt fins que no pots més, i ara, si et surt, et surt emprenyat i torracollons.

“Voldria fer un llibre sobre la meua experiència com a crític de teatre, sort de la mandra. I llegeixo, llegeixo molt. L’altra setmana a Bordeus em vaig comprar sis mil pàgines i ja en tinc dues mil de llegides.”

“M’he casat quatre vegades, la primera, que tu no saps, quan estudiava a la Sorbona, quan en morir el meu pare me’n vaig anar a París i abans no va arribar la meua mare, que mai ho va descobrir. Em vaig casar amb una noia noruega, la Randgi. El seu pare era noble agregat a l’ambaixada noruega a París.

(Projecte. Una d’aquestes setmanes, quan faci una mica més de bo, en Sagarra i la seva esposa, que és alacantina, ens arribarem a Alacant, un cap de setmana, a veure la família d’ella i a les Bodegues Poveda, de Monòver, que m’hi van convidar als darrers premis Octubre, i al Joan, quan es va casar a Alacant, a més, li van regalar una caixa de vi de la casa.)

“Ara ja prou. Aquesta és l’última, la definitiva”.

Mai tant. Amic.

Ramon Barnils